

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

БАЛАНДИНА І. С.

Харків

Постановка проблеми в загальному виді, її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Становлення ринкових відносин в Україні забезпечило більшу самостійність підприємств як у формуванні їхнього потенціалу, так і в управлінні ним. Це поставило перед керівництвом підприємств нові проблеми, що істотно відрізняються від господарської ситуації минулого та потребують визначення пріоритетів розвитку, розробки стратегічних і тактичних планів, реальної оцінки власних можливостей, потенціалу і особливо потенціалу ресурсозбереження.

Здійснення інноваційного розвитку економіки України, яке можливе лише при створенні відповідного потенціалу промислових підприємств, зумовлене: погіршенням економічних показників функціонування підприємств через відсутність нової продукції; необхідністю підтримки національного виробника; швидким фізичним і моральним старінням технологій; відсутністю ресурсозберігаючих технологій; посиленням факторів розвитку виробництва, які сприяють використанню досягнень НТП у діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких обґрунтовано рішення даної проблеми. Ресурси суспільства є об'єктивною основою реалізації цілій соціально-економічного розвитку та в той же час вони піддаються ціленаправленим змінам, виходячи з поставлених цілей. Тому цілі і ресурси створюють нерозривну єдність, цілосний об'єкт прогнозування соціально-економічного розвитку – ресурсний потенціал, який в значній мірі визначає здатність економіки виробляти товари та послуги для задоволення кінцевого попиту. Суспільне виробництво матеріальних благ та послуг є перетворенням ресурсів, існуючих у розпорядженні суспільства в продукцію за визначеним обсягом, складом і якістю [1].

Ресурсний потенціал (potential) являє собою одну з об'єктивних характеристик суспільного виробництва, сукупність не тільки потенційних можливостей ресурсів, але і спроможність підприємств здійснювати процеси виробництва, розподілу, відтворення товарів і послуг та приносити прибуток [2]. Сучасний розвиток ресурсного потенціалу тісно пов'язан з такими властивостями ресурсів як комплексність, взаємодоповнювання та взаємозамінюваність [1].

Постановка завдання. Ресурсний потенціал характеризує не тільки різні види ресурсів, але і ступень їх застосування та їх здатність створювати корисний ефект, тому що однакові за кількістю та якістю види ресурсів володіють різним потенціалом в залежності від ступеню їх використання. Враховуючи, що ресурсний

потенціал функціонує як єдине ціле доцільно розглядати підходи до визначення співвідношень між його складовими з ціллю оптимізувати пропорції між ними.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Необхідною складовою управління потенціалом розвитку промислових підприємств є визначення його сутності, складових, тощо. Так, згідно з тлумаченням, наведеним у радянському енциклопедичному словнику, потенціал – це «джерела, можливості, запаси, які можуть бути використані для вирішення будь-якого завдання, досягнення визначеної мети». Таким чином, можна зробити висновок, що потенціал ресурсозбереження – це той ресурс, який непомітно на перший погляд, але який найбільше впливає на результати і обумовлює подальший розвиток (підприємства).

Найважливішими техноеколого-економічними принципами формування ресурсного потенціалу є такі:

- екологічність та екологізабезпеченість стосовно різних природно-економічних умов ведення промислового виробництва;
- технологічність, надійність, універсальність і комфортність технічних засобів за високих продуктивних та експлуатаційних показників;
- економічність та енергоекономічність з урахуванням функціонування багатоукладної економіки й різних форм господарювання у промисловому комплексі;
- відповідність сучасним вимогам комплексної автоматизації та комп'ютеризації виробничих процесів у всіх структурних ланках промислового комплексу як бази для підвищення ефективності використання всіх наявних ресурсів та продуктивності праці.

Для здійснення повноцінної господарчої та економічної діяльності перш за все необхідна достатня наявність виробничих (економічних ресурсів) та їх оптимальне співвідношення. До складу ресурсного потенціалу входять обмежені (виробничі), необмежені (сонячна енергія, атмосферне повітря) та відтворювальні (водні, лісні) ресурси. Слід враховувати, що для розвитку економіки необхідна наявність всіх видів ресурсів, але у процесі світового економічного розвитку поступово відбувається розширення складу виробничих ресурсів.

Дуже важливими для формування та якісного використання ресурсного потенціалу є кількісні і якісні характеристики ресурсів.

Кількісні характеристики ресурсів допомагають визначити їх обсяг і темпи змінення, якісні характеристики відображають потенційну здібність кожної одиниці ресурсів задовольняти потребу у них. Треба враховувати, що якісна неоднорідність ресурсів дає змогу зробити висновок о широкому діапазоні характеристик для різних видів ресурсів. Наприклад, обладнання, матеріали, енергоносії і напівфабрикати – характеризуються сукупністю різних технічних властивостей і особливостей, а людські ресурси – рівнем освіти, кваліфікацією і т. ін.

Встановлено, що в нових економічних умовах змінилося відношення суб'єктів господарювання до резервів економії ресурсів виробництва.

У літературі часто використовується визначення резервів ресурсозбереження як потенційних, нереалізованих з яких-небудь причин, можливостей ефективного використання ресурсів. Таке визначення включає до себе тільки технічну сторону проблеми.

В умовах ринкових відносин резерви ресурсозбереження розглядаються, як різницю між існуючим рівнем використання ресурсів і раціональним. При цьому раціональний рівень є результатом взаємодії не лише можливостей, але і інтересів організаційно – відокремлених суб'єктів господарювання: підприємств і підрозділів. Характер цієї взаємодії визначається, у свою чергу, існуючим на підприємстві механізмом ресурсозбереження.

З'ясовано, що в практиці підприємств економічна оцінка резервів ресурсозбереження найчастіше здійснюється на основі тільки вартісних показників. Проте зацікавленість в результатах ресурсозбереження визначається комплексною оцінкою всіх видів ресурсів. Така оцінка залежить від їх важливості в масштабах усього підприємства і окремих його підрозділів, не лише від цін на ресурси, але і від дефіцитності, ролі енергетичних і інших видів ресурсів в процесі виробництва. Це слід враховувати при оцінці і плануванні ресурсозберігаючих заходів.

Нами зроблена спроба викреслити основні резерви ресурсозбереження, які складаються з:

- запасу виробничих потужностей;
- запасу кваліфікованого персоналу;
- наявності фінансових коштів;
- конкурентних переваг;
- впровадження інновацій;
- розвинутої маркетингових досліджень;
- відповідальності організаційно-технологічного

рівня світовим стандартам;

- гнучкості технологічних процесів;
- впровадження сучасного менеджменту.

У цілому система сучасного потенціалу ресурсозбереження визначається як сукупна здатність системи господарювання, системи інтелектуальної праці і системи життєзабезпечення створювати промислові і продовольчі товари, надавати різноманітні послуги і здійснювати різноманітні види робіт з обслуговування населення, підвищувати і розвивати освітній, науковий, соціальний рівень членів суспільства у даний період часу на основі ефективного використання всіх видів ресурсів (рис. 1.).

Висока соціально-економічна та екологічна ефективність ресурсозбереження підтверджується численними результатами впровадження пілотних проектів. Одержані результати, безумовно, сприяють зміцненню раціональних мотивів ресурсозбереження. Водночас слід вказати на слабкий розвиток моральних та емоційних мотивів, які зараз відіграють невелику роль, хоча їх значення в міру реалізації ресурсозберігаючого потенціалу країни зростатиме.

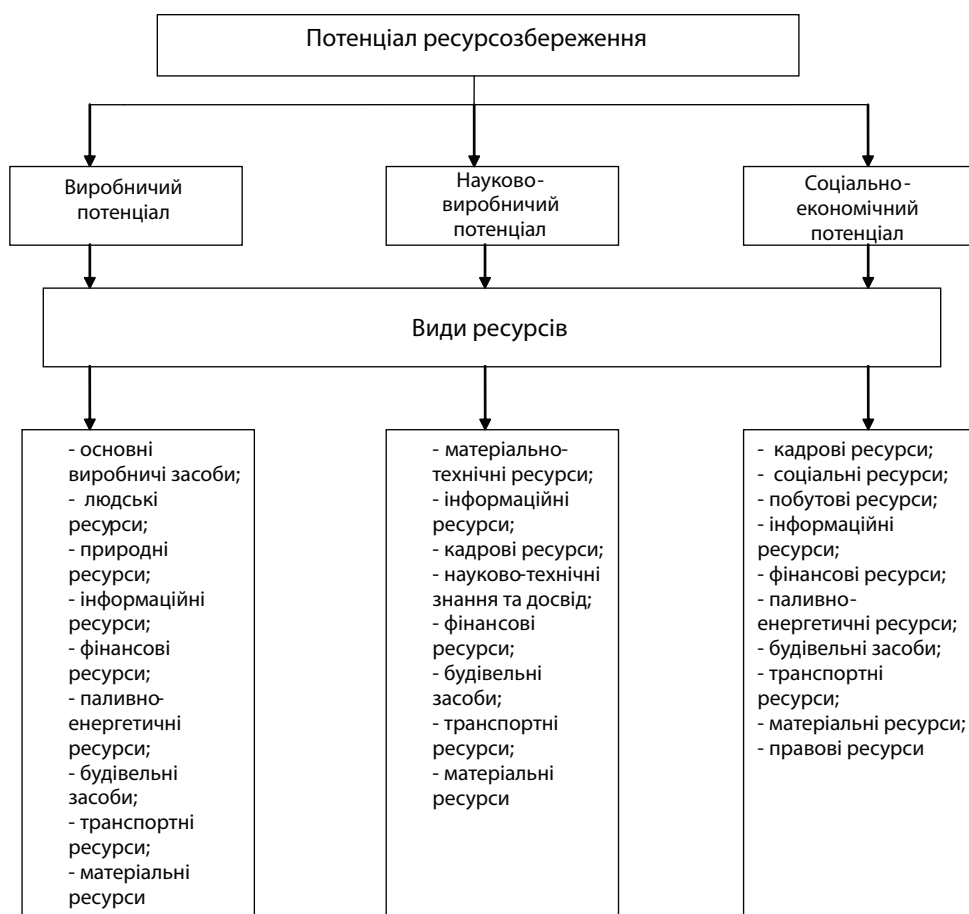

Рис. 1. Структура потенціалу ресурсозбереження

Висновок. Ураховуючи наведені факти, можна зазначити, що реалізація в Україні наявного потенціалу ресурсозбереження є важливим загальнодержавним завданням сьогодення. У зв'язку з цим підходи до його вирішення мають бути детально вивірені в часі та просторі з урахуванням можливих соціальних, екологічних та економічних наслідків здійснення ресурсозберігаючих трансформацій в економічній системі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Ресурсний потенциал экономического роста. / Комаров М. А., Романов А. Н. – М.: Изд. дом «Путь России», ЗАО «Издательский дом «Экономическая литература», 2002. – 568 с.

2. **Окороков Л. Г.** Методология и принципы эффективного использования и формирования ресурсного потенциала промышленных предприятий. [Электронный ресурс]: Дис. ...д-ра экон. наук: 08.00.05. – М.: РГБ, 2003. (Из фондов Российской Государственной Библиотеки).